

ОСКАР ВАЈЛД

ПЕСМЕ У ПРОЗИ

УМЕТНИК

Једне вечери дошла је у његову душу жеља да створи представу „Задовољства које траје Тренутак”. И отишао је тако у свет да тражи бронзу. Јер он је могао да мисли само у бронзи.

Али сва бронза света нестала је и нигде у целом свету није било бронзе да се нађе, сем бронзе у представи „Туге која траје Заувек”.

И ову представу коју је сам, својим рукама, био створио, поставио је на гроб једине ствари коју је у животу био волео. На гроб умрле ствари коју је био највише волео, поставио је ову представу коју је сам створио, да би могла да служи као знак човекове љубави која не умире, и као симбол човекове туге која траје заувек. И у целом свету није било друге бронзе сем бронзе у овој представи.

И узео је представу коју је био створио, и ставио ју је у велику пећ и предао ју је ватри.

И од бронзе представе „Туге која траје Заувек” он је створио представу „Задовољства које траје Тренутак”.

ДОБРОЧИНИТЕЉ

Била је ноћ и Он беше сам.

И Он виде у даљини зидине округлог града и крене ка граду.

И кад Он приђе ближе, Он чу бат корака радости, и смех уса-на задовољства и гласан звук многих лаута. И Он покуца на ка-пију и неки чувари му отворише.

И Он виде кућу која беше од мермера и имаше испред лепе стубове од мермера. О стубове беху окачени венци, а унутра и изван стајаше бакље од кедра. И Он уђе у кућу.

И кад Он прође кроз дворану од калцедона и дворану од ја-списа, и стиже до велике дворане за гозбе, Он виде оног који ле-жаше на лежају раскошно-љубичастом чија коса беше окруњена црвеним ружама и чије усне беху црвене од вина.

И Он дође иза њега и додирну га по рамену и рече му: „Зашто живиш овако?”

И младић се окрену и препозна Га и одговори рекавши: „Али ја некад бех губавац, а ти ме излечи. Како другачије да живим?”

И Он изађе из куће и поново оде на улицу.

И мало затим Он виде ону чије лице и одећа беху осликани и чија стопала беху обувена у бисере. А иза ње дође, полако као ловац, младић обучен у огртач у две боје. И лице жене беше лепо као лице идола, и очи младића сијаше од пожуде.

И Он приђе журно и додирну руку младића и рече му: „Зашто гледаш ову жену и зашто тако?”

И младић се окрену и препозна га и одговори рекавши: „Али ја некад бех слеп, а ти ми даде вид. У шта друго да гледам?”

И Он потрча напред и додирну осликану одећу жене и рече јој: „Зар нема другог начина да се хода, осим начина грешног?”

И жена се окрену и препозна га, и насмеја се и рече: „Али ти ми опрости моје грехе, и овај начин је пријатан начин.”

И Он изађе из града.

И кад Он беше изашао из града, виде младића који плакаше седећи поред пута.

И Он му приђе и додирну дуге увојке његове косе и рече му: „Зашто плачеш?”

И младић подиже поглед и препозна Га и одговори: „Али ја некад бех мртав, а ти ме подиже из мртвих. Шта друго да чиним него да плачем?”

УЧЕНИК

Кад је Нарцис умро језеро његовог задовољства претворило се из посуде слатких вода у посуду сланих суза, и Ореаде су плачући дошле кроз шуму да би могле певати језеру и пружити му утеху.

И кад су виделе да се језеро претворило из посуде слатких вода у посуду сланих суза, распустиле су своју дугу зелену косу и плакале језеру и рекле: „Нас не чуди да ти овако жалиш за Нарцисом, тако леп беше он.”

„Зар Нарцис беше леп?”, рекло је језеро.

„Ко би то знао боље од тебе?”, одговориле су Ореаде. „Нас је увек заобилазио, а тебе је тражио, и лежао би на твојим обалама и гледао би доле у тебе, и у огледалу твојих вода гледао је своје лепоте одраз.”

И језеро је одговорило: „Али ја волех Нарциса јер, док је лежао на мојим обалама и гледао доле у мене, у огледалу његових очију, ја увек гледах своје сопствене лепоте одраз.”

УЧИТЕЉ

И кад је тама прекрила земљу Јосиф из Ариматеје, упаливши бакљу од боровине, спустио се са брда у долину. Јер радио је у свом дому.

И клечећи на кремен камењу Долине Пустоши виде младића који је био наг и уплакан. Његова коса била је боје меда, и његово тело било је као бели цвет, али био је ранио своје тело трњем и на своју косу ставио пепео као круну.

И онај који имаше велика богатства рече младићу који је био наг и уплакан: „Не чуди ме што је твоја туга тако велика, јер сигурно беше Он праведан човек.”

И младић одговори: „Не плачем ја због Њега, већ због себе. И ја сам претворио воду у вино, и ја сам излечио губавце, и дао вид слепима. Хођао сам по води, и из становника гробница сам одагнао ђаволе. Нахранио сам гладне у пустињи где не беше хране, и подигао сам мртве из њихових уских кућа и на моју наредбу, и пред великим мноштвом, јалово смоквино дрво осушило се. Све што је учинио овај човек, ја такође учиних. Па ипак ме нису ра-запели.”

СУДНИЦА

И беше тишина у Судници, и Човек изађе наг пред Бога.

И Бог отвори Књигу Живота Човекова.

И Бог рече Човеку: „Твој живот беше зло, и ти беше окрутан према онима који беху унесрећени, и према онима који тражише помоћ ти беше суров и камена срца. Сиромаси те дозиваху а ти их не чу, и уши твоје беху глуве за плач Мојих несрећника. Наслеђе сирочади ти заиста узе за себе и ти заиста посла лисице у виноград твог суседа. Ти заиста узе хлеб од деце и даде га псима да једу. И Моје губавце који живеше у мочварарама, и беху у миру и славише ме, ти заиста истера на путеве, и на моју земљу од које те створих ти заиста проли невину крв.

И човек нађе одговор и рече: „Заиста то и учиних.”

И опет Бог отвори Књигу Живота Човекова.

И Бог рече Човеку: „Твој живот беше зло, ти трагаше за Лепотом коју Ја приказах, а ти заобиђе Добро које Ја сакрих. Зидови твоје одаје беху осликани, и из кревета твојих гадости ти заиста устајаше на звук фрула. Ти заиста сагради седам олтара за грехе због којих страдах, и заиста кушаше храну која се не сме кушати, и отменост твоје одеће беше обележена трима знаковима срама. Твоји идоли не беху ни од злата ни од сребра које траје, већ од тела које пропада. Ти заиста мазаше њихову косу мирисима и стављаше нарове у њихове руке. Ти заиста мазаше њихова стопала шафраном и стављаше простирке пред њих. Антимоном ти заиста мазаше њихове капке и њихова тела ти заиста мазаше миртом. Ти се заиста клањаше до земље пред њима, и престоли твојих идола беху обасјани сунцем. Ти показаше сунцу свој срам и месецу своје лудило.”

И Човек нађе одговор и рече: „Заиста то и учиних.”

И трећи пут Бог отвори Књигу Живота Човекова.

И Бог рече Човеку: „Зло беше твој живот, и заиста злом си узвратио добру, и непоштењем љубазности. Руке које те хранише заиста си ранио, и груди које те хранише ти си заиста презрео.

Онај који ти дође с водом оде жедан, а одметнике који те скрише у својим шаторима ноћу, ти заиста издаде пре зоре. Твог непријатеља који те поштедеше ти заиста ухвати у клопку, и пријатеља који иђаше с тобом ти заиста издаде за новац, и онима који ти донесоше љубав ти узврати појудом.”

И Човек нађе одговор и рече: „Заиста то и учиних.”

И Бог затвори Књигу Живота Човекова и рече: „Свакако ћу те послати у Пакао. Баш у Пакао ћу те послати.”

И Човек узвикну: „Не можеш.”

И Бог рече Човеку: „Зашто не могу да те пошаљем у Пакао и због чега?”

„Јер у Паклу сам увек живео”, одговори Човек.

И наста тишина у Судници.

И мало затим Бог проговори и рече Човеку: „Пошто те не могу послати у Пакао, свакако ћу те послати у Рај. Баш у Рај ћу те послати.”

И Човек узвикну: „Не можеш.”

И Бог рече Човеку: „Зашто не могу да те пошаљем у Рај и због чега?”

„Јер никада, ни на којем месту, не могох га замислити”, одговори Човек.

И наста тишина у Судници.

УЧИТЕЉ МУДРОСТИ

Од свог детињства био је попут оног који је испуњен потпуним знањем о Богу, и чак док је био само младић многи свеци, као и неке свете жене које живеше у слободном граду његовог рођења, били су у чуду због изузетне мудрости његових одговора.

И када су му његови родитељи дали одећу и прстен зрелости он их је пољубио, и оставио их и отишао у свет, да би могао свету говорити о Богу. Јер постојаше у то време многи у свету који или не познаваше Бога уопште или имаше непотпуно знање о Њему, или обожаваше лажне богове који живе у шумама и не брину за своје поклонике.

И он окрену лице ка сунцу и путоваше, ходаше без обуће, како је видео да свеци ходају, и носећи на свом појасу кожни новчаник и малу боцу за воду од печене глине.

И док је корачао путем био је пун радости која долази од потпуног знања о Богу, и певао је похвале Богу без престајања, и након неког времена стигао је у страну земљу у којој беше много градова.

И прође кроз једанаест градова. И неки од градова беху у долинама, и други беху крај обала великих река, а остали беху на брдима. И у сваком граду пронађе ученика који га је волео и следио, и мноштво га је следило из сваког града, и знање о Богу беше ширено у целој земљи, и многи владари беху преобраћени, и свештеници из храмова у којима беху идоли увидеше да је пола њихове добити нестало, и када ударише у своје бубњеве у подне нико, или само неколико, дође са пауновима и даровима од меса како беше обичај у тој земљи пре његовог доласка.

Ипак што више људи га је следило, и што је већи постајао број његових ученика, већа је постајала његова туга. Јер он говораше о Богу, и из пуноће тог потпуног знања о Богу које му је сам Бог дао.

И једне вечери изађе из једанаестог града, који беше град Јерменије, и његови ученици и велико мноштво људи пратише га, и он оде на врх планине и седе на стену која беше на планини, и његови ученици стајаше око њега и мноштво њих клечаше у долини.

И он саже главу у своје руке и плакаше, и рече својој Души: „Зашто сам испуњен тугом и страхом и да је сваки мој ученик непријатељ који ходи по дану?”

И његова Душа му одговори и рече: „Бог те испуни потпуним знањем о Себи, и ти подели то знање другима. Бисер велике вредности ти подели, и одећу без шава ти поцепа. Онај ко дели мудрост пљачка себе. Он је као онај ко даје своје благо пљачкашу. Није ли Бог мудрији од тебе? Ко си ти да одајеш тајну коју је Бог теби поверио? Била сам богата некад а ти ме осиромаше. Некада сам видела Бога, а сада Га ти сакри од мене.”

И он плакаше опет, јер знао је да његова Душа говораше истину, и да је другима био дао потпуно знање о Богу, и да је он био као онај који се држи чврсто за хаљине Божје, и да га је вера напуштала сразмерно броју оних који су веровали у њега.

И рече себи: „Нећу више о Богу говорити. Онај ко расипа мудрост пљачка себе.”

И након неколико сати дођоше до њега његови ученици и поклонили се до земље и рекоше: „Учитељу, говорите нам о Богу, јер ви имате потпуно знање о Богу, и ниједан човек сем вас га нема.”

И он им одговори и рече: „Говорићу вам о било чему другом што је на небу и на земљи, али о Богу вам говорити нећу. Ни сада, ни било када вам нећу говорити о Богу.”

И они беху љути на њега и рекоше му: „Ти си нас одвео у пустињу да бисмо те слушали. Зар ћеш отерати нас гладне и велико мноштво које си навео да те прати?”

И он им одговори и рече: „Нећу вам више о Богу говорити.”
И мноштво људи зајамори негодујући и рече му: „Ти си нас повео у пустињу, и ниси нам дао хране да једемо. Говори нам о Богу и то ће нам бити довољно.”

Али он им не рече ни реч. Јер знао је да када би им говорио о Богу, расипао би своје благо.

И његови ученици отиђоше тужно, и мноштво људи врати се својим домовима. И многи умреше на путовању.

И кад беше сам диже се и окрену лице према месецу, и путоваше седам месеци, не говорећи ни са ким и не одговарајући ником. И кад је седми месец прошао, доспе до пустиње која беше пустиња Велике Реке. И пронашавши пећину у којој некад становаше Кентаур, узео је за своје место живљења, и направи себи простирку од трске да на њој лежи, и постаде еремит. И сваког сата Еремит је хвалио Бога што му је дозволио да нешто знања о Њему и Његовој дивној узвишености задржи за себе.

И тако једне вечери, док је Еремит седео испред пећине од које је био начинио своје место становања, угледао је младића злог и лепог лица који прође поред њега бедно одевен и празних руку. Сваке вечери пролазио је младић празних руку и свако јутро враћао се руку пуних скупочене тканине и накита. Јер он беше Пљачкаш и пљачкао је караване трговаца.

И Еремит га је гледао и сажалевао. Али не рече ни реч. Јер знао је да онај који проговара губи веру.

И једног јутра, док се младић враћао руку пуних скупочене тканине и накита, заустави се и намршти и удари ногом о песак, и рече Еремиту: „Зашто ме увек гледаш на тај начин док пролазим? Шта је то што ја видим у твојим очима? Јер ниједан човек није ме гледао на тај начин. И то је трн и моја мука.”

И Еремит му одговори и рече: „То што видиш у мојим очима је сажалење. Сажалење је то што те гледа из мојих очију.”

И младић се презриво насмеја и љутито викну Еремиту, и рече му: „Ја имам скупочене тканине и накит у својим рукама, а ти имаш само простирку од трске на којој лежиш. Какво сажалење ти можеш да осећаш према мени? И из ког разлога осећаш то сажалење?”

„Осећам сажалење према теби”, рече Еремит, „јер не поседујеш знање о Богу.”

„Да ли је то знање о Богу нека драгоценост?” упита младић, и приближи се улазу у пећину.

„Драгоценије је од свих скупочених тканина и свег накита на свету”, рече Еремит.

„А да ли га ти поседујеш?“, рече млади Пљачкаш и још више се приближи.

„Заиста, некад“, одговори Еремит, „поседовао сам потпуно знање о Богу. Али у својој лакомислености се растах с њим, и поделих га другима. Ипак, и сада ми је то преостало знање драгоцености од скупоцених тканина и накита.“

И када је млади Пљачкаш чуо ово, он одбаци скупоцене тканине и накит који је био носио у својим рукама, и извукавши оштар мач закривљеног челика рече Еремиту: „Дај ми одмах то знање о Богу које поседујеш, или ћу те сигурно убити. Зашто не бих убио онога ко поседује богатство веће од мог богатства?“

И Еремит рашири своје руке и рече: „Зар није за мене боље да одем на највиши суд Божји и да Га хвалим, него да живим на свету и да не поседујем знање о Њему? Убиј ме ако је то твоја жеља. Али ја нећу препустити своје знање о Богу.“

И млади Пљачкаш клекну и поче га преклињати, али Еремит не желеше да му говори о Богу, ни да му да своје Богатство, и млади Пљачкаш се подиже и рече Еремиту: „Нека буде по твојем. Што се мене тиче, отићи ћу у Град Седам Грехова, то је на три дана путовања од овог места, и за моју скупоцену тканину даће ми задовољство, и за мој накит продаће ми радост.“ И он подиже тканину и накит и брзо оде одатле.

И Еремит је узвикивао за њиме и пратио га и преклињао. Током три дана пратио је младог Пљачкаша на путу и преклињао га да се врати, да не уђе у Град Седам Грехова.

И повремено се млади Пљачкаш окретао ка Еремиту и узвикивао му и говорио му: „Да ли ћеш ми дати то знање о Богу које је драгоцености од скупоцених тканина и накита? Ако ми будеш дао то, нећу ући у град.“

И увек је Еремит одговарао: „Све што имам ћу ти дати, сем тога. Јер није на мени да то препустим.“

И у сумрак трећег дана дођоше близу скарлетних капија Града Седам Грехова. И из града допирао је звук много смеха.

И млади Пљачкаш се насмеја на то, и крене да покуца на капију. И како учини то Еремит потрча напред и ухвати га за руб његове одеће и рече му: „Испружи своје шаке и стави своје руке око мог врата, и стави своје ухо близу мојих усана и ја ћу ти дати оно што ми је преостало од знања о Богу.” И млади Пљачкаш се заустави.

И када је Еремит био предао своје знање о Богу, паде на земљу и заплаче, и велика тама га сакри од града и младог Пљачкаша, тако да их више није видео.

И док лежаше тамо плачући беше свестан Оног који стајаше поред њега, и Онај који стајаше поред њега имаше бронзана стопала и косу попут вуне. И он подиже Еремита и рече му: „Пре овог тренутка имао си потпуно знање о Богу. Сада ћеш имати савршену љубав Бога. Зашто плачеш?” И пољуби га.

* * *

БЕЛЕШКА О ПРЕВЕДЕНИМ ТЕКСТОВИМА

Шест песама у прози Оскара Вајлда (оригинални називи: *The Artist*, *The Doer of God*, *The Disciple*, *The Master*, *The House of Judgment*, *The Teacher of Wisdom*) објављене су у часопису *Fortnightly Review*, јула 1894. године. Илустроване су цртежима пишевог пријатеља, илустратора, костимографа, сценографа и типографа Чарлса Рикета (Charles Rickett, 1866–1931). Први пут су се појавиле у оквиру Сабраних дела Оскара Вајлда: *The complete works of Oscar Wilde*, vol. I, *Poems and poems in prose*, ed. by Bobby Fong and Karl Beckson, Oxford University Press, Oxford 2000. Оне су засноване на библијској параболи и библијском версету, његовом тону и мелодиозности, као и на употреби форме главних и помоћних глагола специфичној за библијски стих (*abideth*, *endureth*, *hath*...). Текстови поседују висок степен артизма, ритмичких и тропичних фигурација и понављања, компактне су структуре и балансираног интензитета. Андре Жид тврди да му их је Оскар Вајлд причао при сусретима и назива их причама, а Црњански наводи превод једне песме као пример Вајлдовога умећа, назвавши је приповетком. Оба ова писца наглашавају да је своја најбоља дела британски аутор препричавао у друштву, па се може и претпоставити да су његове песме у прози многи најпре чули као приче, пре него што су 1894. године биле објављене.

Мотиви које Вајлд обрађује су кључни проблеми хришћанства (теме греха, покајања, опроста, Христове мудрости и његовог поновног доласка, Последњег суда, страдања и пролазности). С обзиром на то да је Оскар Вајлд припадао Естетичком покрету и држао предавања у САД о естетизму, извесно је да су проблеми лепоте, њеног трајања и пролазности трајно заокупљали овог аутора, те да им се он посветио и у другим својим делима, посебно потресно у исповедној лирској прози *De profundis*. Тако су естетизам и религиозност два стуба Вајлдовога стваралаштва, као и две референтне тачке у изучавању и тумачењу преведених песама у прози. Његови ставови о естетици и религији међусобно се преплићу и развој сваке од ових идеја утицао је на развој оне друге. Заједнички именитељ у разматрању ових појмова налазимо у ауторовом ставу да је лепота врховни императив и у уметности и у живљењу, као и у томе што је Христ означен код Вајлда као врховни уметник и један од првих романтичара пре појаве епохе романтизма. Релације између душе, лепоте и хришћанства он повезује тежњом за индивидуализмом, за који тврди да је основ уметности колико и религиозности.

Превела с енглеског и белешку сачинила
Милена Вранешчевић